

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

2/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

2/3-сан 2025

март - апрель

*Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги хәм мектеп билимлендириўи
министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты
Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Захия НАРИМБЕТОВА
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Сапардурды АБАЕВ	Ойниса МУСУРМОНОВА
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Сафо МАТЧОН
Мавлюда АЧИЛОВА	Шукурилло МАРДОНОВ
Азизжан АБДАЗИМОВ	Абдулхамид МИРЗАЕВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ	АбдимураТЕСЕМУРАТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Даулетназар СЕЙИТКАСЫМОВ
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА	Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Мансурбек ОНГАРОВ	Раъно ОРИПОВА
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Норим РАХМАНОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Муқаддас РАХМАНОВА
Марифжон АХМЕДОВ	Светлана СМЕРНОВА (Москва, Россия)
Гулзабира БАБАШЕВА	Тажибай САПАРБАЕВ
Умида БАҲАДИРОВА	Мухаббат САЛАЕВА
Фархад БАБАШЕВ	Гўзал СОДИҚОВА
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Улбосын СЕЙТЖАНОВА
Гулбахар БЕКИМБЕТОВА	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Комил ГУЛЯМОВ	Нурзода ТОШЕВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Қуанишбек ТҮРЕКЕЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ	Тажибай УТЕБАЕВ
Дилдора ДАВРОНОВА	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди ҚАМАЛОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Тажикал ҚУДАЙБЕРГЕНОВА
Холбой ИБРАГИМОВ	Ойбахор ШАМИЕВА
Шохида ИСТАМОВА	Ризамат ШОДИЕВ
ВОХИД КАРАЕВ	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз,Қазақстан)	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Мохира КУВВАТОВА	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Джавдод ПЎЛАТОВ	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Пердебай НАЖИМОВ	Гавхар ЭШЧАНОВА
Асқарбай НИЯЗОВ	Қонысбай ЮСУПОВ
	Гулара ЮСУПОВА

Maripova N. X. Taъlim klasteri bulaжak tarbiyachilarni innovatsion faoliyatga tayёрlashning integratsion muхiti sifatida	351
Urmonova T.I. Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	355
Mambetaliyev K.A. Boшланғich taъlimda ona tilini ўқitiшning zamonaviy usullari	361
Farmonov O'N. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda didaktik o'yinning ahamiyati	364
Atabekov F.O. Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy holatini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari	369
Azamatova D.Sh. Individual ta'lim muhitida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy-metodik tayyorlashning individual-psixologik shart-sharoitlari va xususiyatlari	373
Teshabayeva Z.S., Normurodova S.L. Maktabgacha ta'lim tashkiloti turli yosh guruhi tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish texnologiyalari	377
Kodirova M.E. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida harakatli o'yinlarni tashkillashtirish va bolalarda axloqiy sifatlarni rivojlantirish (tayyorlov guruhi misolida)	381
Shanasirova Z. Yu. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ta'limning pedagogik texnologiyasi	385
Ahadova R. A. Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga qiziqirishda innovatsion STEAM dasturlarining qo'llanilishi	391
Abdunazarova Z. X. Bo'lajak boshlang'ich sinflarda ekologik madaniyatni shakllantirish mazmuni va falsafiy xususiyatlari	397
Xurvaliyeva T.L. Эмоциональное развитие детей дошкольного возраста	406

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Pirmatova N. Maqom san'ati: an'analardan zamonaviy ijodgacha	410
Saidqulova G. O. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida musiqa o'qitish metodikasini takomillashtirish mexanizmlari (maktabgacha ta'lim yo'nalishi misolida)	417

СОЦИАЛЛЫҚ ПЕДАГОГИКА

Buvorayeva G. Sh. O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning ta'limiy-tarbiyaviy mexanizmlari	422
Maxmudova S.A. O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishning innovatsion texnologiyalari	426
Tulishov G'R. Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligining tuzilmasi, mazmuni va o'ziga xosligi tushunchalar tizimi	430
Jabborova Yu.H. Maktab direktorlarining boshqaruv faoliyatini baholashda konseptual yondashuvlar	441
Erkinova S. O'zbekiston yoshlari iqtisodiy ijtimoiylashuvida etnik omillar ta'sirining psixologik xususiyatlari	448
Nazarova F.X., Nizamova Sh.I. Oliy ta'lim tizimini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda rivojlangan mamlakatlar modellari tatbig'i	453
Uzaqov N.H. Raqamli ta'lim jarayonlarini boshqarishda ta'lim tizimini modellashtirishning asosiy o'rni	458
Isoqov J.Z. Bolalarni sport turlariga saralab olishda psixologik temperament xususiyatlari	465
Yuldashev N. B. Inson resurslarini boshqarishning nazariy konseptual asoslari	470
Miskinova D.N. Ta'lim muassasalarining moliyaviy xo'jalik faoliyatini boshqarish	475
Nazarova F.X., Jonibekov J. J. Raqobatbardosh tibbiy xizmatlarni tashkil etishning zamonaviy talablari	480
Xolmatova S.K. Kredit modul tizimida mustaqil ta'lim ishlarini tashkil etishda xorijiy tajribalar	484

ТАЪЛИМ КЛАСТЕРИ БЎЛАЖАК ТАРБИЯЧИЛАРНИ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ИНТЕГРАЦИОН МУҲИТИ СИФАТИДА

Maripova N.X.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrası o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: maktabgacha ta'lim tizimi, tashkilot, yosh avlod, maktabga tayyorgarlik, takomillashtirish, oila, hamkorlik, klaster.

Ключевые слова: система дошкольного образования, учреждение. подрастающее поколение, подготовка к школе, совершенствование, семья, кластер.

Key words: preschool education system, institution. rising generation, preparation for school, improvement, family.

РЕЗЮМЕ:

Maqolada ta'lim klasteri sharoitida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining oila bilan integratsion yondashuvi haqidagi masalalar keltirilgan, bunday yondashuv orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sirlari haqida so'z yuritilgan.

РЕЗЮМЕ:

В статье представлены вопросы о кластерном подходе дошкольных образовательных организаций с семьёй путём которого можно развить у детей дошкольного возраста положительные изменения во всестороннем развитии.

SUMMARY:

The article presents questions about the cluster approach of preschool educational organizations with a family, through which it is possible to develop positive changes in all-round development in preschool children.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirish, axloqning xususiyydan umumiyyga o'tishini amalga oshirish orqali milliy uzluksizlikni, shaxs va jamiyat uyg'unligini amalga oshiruvchi yangi O'zbekistonning ijtimoiy siyosatida bolalarning qobiliyatlari, iste'dodlari, ichki salohiyati, har tomondan o'ziga xos individual psixologik xususiyatlarini tadqiq etish va rivojlantirish zarur. Bugungi kunda eng dolzarb vazifalardan biri maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlangan, jismonan sog'lom, aqlan yetuk va ma'naviy jihatdan tarbiyalashdir. Buning uchun albatta klaster yondashuvida oila va

maktabgacha ta'limni tashkil etishning o'zaro ta'siri o'rnatiladi. Oila-mahalla-ta'lim tashkilotining ta'lim va ta'lim sohasiga taalluqli normativ-huquqiy hujjatlar talablarini samarali bajarishda hamkorligini ta'minlash noyob pedagogik tizim, shakl va usullarni talab etadi. Chunki bu jarayon bolalar rivojlanishidagi muhim hamkorlik va kelajakda katta hayot ostonasiga qadamdir. Klaster muhiti hamkorlikka yo'naltirilgan ta'lim sub'yektlarining innovatsion faoliyati uchun muhimdir. An'anaviy usulda ta'lim beruvchi tarbiyachi deyarli keng klaster usulidan foydalanmagan. Pedagogik Klaster, yuqorida aytib o'tganimizdek, maktabgacha ta'limning o'zaro bog'liq ta'lim tashkilotlari to'plamidir. Albatta bunday klaster to'plamlarga biz oila va mahallalarni kiritishimiz mumkin.

Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti bilan hamkorlikda ishlash shakllari avvalo quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. "Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" ning birgalikdagi faoliyati bu jarayonning bir shakli hisoblanadi. Ular bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Ushbu hamkorlikda ishlashning turli usullari mavjud. Hamkorlikda olib boriladigan tadbirlar qat'iy, pedagogik va psixologik jihatdan ishtirokchilarning yoshiga moslashtirilgan, mantiqiy chuqur, qiziqarli, ko'rgazmali, ayniqsa ta'sirchan, ommabop, deyarli qisqa va ixcham, estetik jihatdan jozibali bo'lishi kerak.

2. Hamkorlikda amalga oshirilayotgan tadbirlar mahalla hududidagi barcha bolalar, yoshlar va turli toifadagi fuqarolarni qamrab olishi hamda ularning manfaatlari va intilishlariga mos kelishi lozim.

3. Hamkorlikda olib boriladigan tadbirlar mavzulari quyidagilardan iborat bo'lishi zarur: "O'zbekiston - mening mamlakatim!", "Ota-onangizga rahmat!", "Sog'lom tanada sog'lom aql", "Orasta qizlar", "O'g'lim mening g'ururim", "Milliy burch va mas'uliyat", "Oilaviy axloq", "Oilang tinch- mahalla tinch".

4. "Ota-onalar majlislari, "Orasta qizlar" to'garagi, "Bolalar xayriya harakati" va boshqa jamoat tashkilotlari faoliyatidan maqsadli foydalanish "Oila-Mahalla-ta'lim tashkiloti" hamkorligi samaradorligini oshirishga qaratilgan asosiy omillardan biridir.

"Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" hamkorligini amalga oshirish usullari kompleks tusga ega. Ta'lim muassasalari va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari huzurida yosh avlodni tarbiyalash bo'yicha ota-onalarning huquqiy, axloqiy va fiziologik bilimlarini oshirish maqsadida tashkil etilgan "Ota-ona universitetlari" ning qo'shma faoliyatini amalga oshirish, "Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" hamkorlik samaradorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yosh avlodni tarbiyalashda mahalla va ta'lim tashkilotining o'zaro hamkorlikdagi ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Xususan, mahallalarda yosh

oilalar, kam ta'minlangan, noto'liq yoki boquvchisini yo'qotgan oilalar bilan ishlash, xulqi og'ir, voyaga etmagan holda pul topish bilan shug'ullanayotgan yoki turli ishlarga jalb etilgan, muntazam ta'lim maskanlariga qatnashmaydigan farzandlarning ota-onalari bilan suhbatlar o'tkazib borish, o'tkaziladigan turli sayllar, uch avlod uchrashuvi, onalar bog'chasi, ma'naviyat exsoni kabi

seminar-treninglar, davra suhbatlari, uchrashuvlar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalla, oila va ta'lim tashkilotining ishtiroki va hamkorligi yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Xususan, seminar va treninglar, davra suhbatlari, mahallalarda yosh oilalar bilan, boquvchisini yo'qotgan kam ta'minlangan oilalar bilan ishlash, qiyin xulq-atvorga ega, voyaga yetmaganlar yoki turli ishlarda band bo'lgan bolalarning ota-onalari bilan uch avlod uchrashuvlari va suhbatlarini o'tkazish muhimdir.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisining maktabgacha yoshdagi bolalarning ota-onalari bilan an'anaviy va noan'anaviy munosabatlariga quyidagi vazifalarni kiritish mumkin:

- ota-onalar o'rtasida ularning konstitutsiyaviy javobgarligi va bolalarni tarbiyalashdagi majburiyatlarini anglash bo'yicha muntazam tashviqot o'tkazish;
- bolalar va yoshlarni "Hech kim hech qachon chetda qolmasligi kerak" tamoyili bo'yicha yomon odatlar yo'lga kirishga majbur qiladigan omillarga qarshi maqsadli profilaktika choralari amalga oshirish (sabablarni hisobga olgan holda tezkor choralar ko'rish, oilalarda ma'naviy muhitni o'rganish);

"Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" ning kelajak avlodni tarbiyalashdagi hamkorligi uzluksiz va murakkab jarayon bo'lib, o'z bosqichlariga ega. Axir, ta'lim va o'qitish kabi murakkab soha davriylik va uzluksizlikni talaba. Bunday jarayonni amalga oshirish uchun biz quyidagi bosqichlarni ko'rib chiqishimiz mumkin.

1. Yosh oilalarga yordam. Yosh ota-onalarga bola va uning tarbiyasi to'g'risida pedagogik va tibbiy g'oyalarni berish, ushbu faoliyatga tibbiyot xodimlari va namunali oilalarni jalb qilish (yosh oilalarning oilaviy sharoitlarini o'rganish va ularni muntazam ravishda qo'llab-quvvatlash).

2. Maktabgacha yoshdagi bolaning jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash uchun bolalarni mustaqil ta'lim va maktabga tayyorlash bo'yicha guruhlar ishini tashkil etish.

3. Maktabgacha (3-7 yosh) yoshdagi bolalarning jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy shakllanishini ta'minlash, ularning iste'dodlari, qiziqishlari va aqliy qobiliyatlarini erta aniqlash, ulardagi xatti-harakatlari uchun mas'uliyat hissini tarbiyalash, bo'sh vaqtlarini to'g'ri tashkil etish, atrof-muhitdan xabardor bo'lish, vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda ta'lim klasterining integratsion muhiti muhim omillardan biri ekanligini, albatta asosiy e'tibor oila–mahalla–ta'lim tashkiloti uchligi asosida shakllantirilgan hamkorlikka qaratilgan bo'lib, bu model bolalarni har tomonlama rivojlanishida, ijtimoiy moslashishida, mustahkam tarbiyaviy asos yaratishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilar innovatsion faoliyatida ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish, tarbiya va ta'limning uzviyligini ta'minlashga xizmat qiluvchi kompleks yondashuvlar, pedagogik va tibbiy hamkorlik, madaniy-ma'naviy tadbirlar tashkil etish kabi bosqichlar alohida o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ABAIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2016-yil 29-dekabrda PQ-2707-sonli qarori
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi qarori. 2017-2021 yillarga mo'ljallangan PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi farmon.
3. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida T.: 2020 yil.
4. "Ilk qadam davlat o'quv dasturi" - T.: 2022 yil.
5. Maripova N.X. Innovatsion muhitda bo'lajak tarbiyachilarni eksperimental faoliyatga tayyorlash. Ta'lim, fan va innovatsiya. 3-son, 2022-yil.